

Finansklagenemnda Person

Avgjørelse FinKN 2025-493

15.5.2025

Statens Pensjonskasse

Yrkesskade/yrkessykdom - Yrkesskadeforsikringsloven (YFL)

Frostskafer – førstegangstjeneste – arbeidsulykke – yfl. § 11 bokstav a og c.

Forsikrede opplyste at hun ble påført frostskafer på hender og føtter, og at frostskaferne oppstod etter to øvelser under førstegangstjenesten hhv. 25 oktober og 9 november samme året. Foretaket avsto forsikredes krav om yrkesskadeerstatning, med henvisning til at forsikrede ikke var utsatt for en arbeidsulykke. Saken reiste spørsmål om frostskaferne kunne anses som yrkesskafer etter yfl. § 11 bokstav a eller c. Nemnda la til grunn at det ikke var fremlagt værdata med opplysninger om luftfuktighet, temperatur eller vindstyrkeforhold som var egnet til å dokumentere at kulden inntraff plutselig eller var særlig sterk under øvelsene. På bakgrunn av sakens opplysninger la nemnda til grunn at det var vanlige utfordringer under en vinterøvelse, og at forsikrede ble fulgt godt opp både under og etter øvelsen. Øvelsene kunne derfor ikke anses for ha vært en usedvanlig påkjenning/ belastning i forhold til det som var normalt for en vernepliktig. Slik saken var opplyst for nemnda, kunne de aktuelle øvelsene heller ikke anses omfattet av den sikkerhetsventilen som "skadelig arbeidsprosess" etter yfl. § 11 første ledd bokstav c er ment å omfatte. Nemnda ga foretaket medhold.

Saksfremstilling

Forsikrede har opplyst at hun ble påført frostskafer på hender og føtter etter to øvelser under førstegangstjenesten hhv. 25 oktober og 9 november samme året.

Det fremgår av journalnotat fra sanitetskontoret 29 oktober:

(...) Soldaten tar kontakt med sykestua og sanass ca kl 1730 i dag. Hun har vært ute i felt på (...) siden mandag og kom tilbake fra felt ca kl 1300 i dag. Frosset til og fra på fingrene og i ansiktet under felttjenesten, men hun tror ikke hun har fått frostskafer. Ikke sett noen forandringer på fingrene i felt under (...). Det aktuelle er at når hun kom ut av dusjen i ettermiddag ca kl 1700 ble hun hvit på alle fingrene. Etter få minutter begynte hun å bli mer blålig. Ikke noe spesielt ledsagende ubehag eller smerter. Fikk råd på telefon om å forsøke å varme hende i vannbad. Dette hjalp og fingrene fikk mer normal/rødlig farge. Ringer soldaten selv ca kl 2000 på kvelden. Fingrene fremstår nå som rimelig normale og hun har ingen smerter. Hun har ikke hatt lignende plager tidligere. (...) Kan være snakk om mild frostskafer, evt Raynauds. Avtaler at hun kommer hit til sykestua i morgen kl 14 for vurdering. Skal holde hendene varme og tørre inntil da. Skal unngå unødvendig opphold utendørs og skal i så fall bruke tykke vatter. (...)

Videre fremgår i journalnotat 30 oktober:

(...) Kommer altså på time ifm. at fingre bilat ble hvite, deretter blå og til slutt normalfargede ev. litt røde ved oppvanning. Debut etter at hun hadde dusjet i går. Vært ute i felt men ikke sett noe sikker frostskafer der. Hun kjenner ikke til Raynauds eller andre revmatiske sykdommer i nær slekt. I dag føler hun at fingrene og håndleddene var blitt litt stive og ømme. Ikke hatt noe lignende dette tidligere annet enn at hun forteller om en episode (sivilt) der hun hadde gått med bare ankler og hvor anklene hadde hovnet litt opp i etterkant og blitt litt stramme. Aldri hatt urticaria/kuldeurticaria.

(...)

V/T: Trolig primær raynauds fenomen/syndrom. Ikke tegn til sikker frostskade. Likevel noe pussig at fingrene fortsatt kjennes stive/stramme ut. Tenker hun skal ta en kur med NSAIDs, får ibux 200 mg x 3 i 7 dager. (...) Ingen klar mistanke om underliggende revmatisk sykdom men dersom øvrige plager tilkommer eller dette øker på kan man ev. vurdere blodprøver mtp. dette. Hun har bare innetjeneste i neste uke (leksjoner inne). Råd ift Raynauds med å unngå nikotin, ev. også kaffe, være obs. på å holde hendene varme i felt. Får info fra NEL. Sannsynligvis har hun større risiko for frostskader enn andre. Ber henne alltid bruke hansker ute nå hvertfall neste uke. (...)

I journalnotat 10 november fremgår at forsikrede fortsatt våkner opp med varierende smertebilde fra begge hender, og nummenhet i fingertupper. Det ble tatt utvidede blodprøver, og hun ble anbefalt tiltak for å unngå ytterligere forfrysning. Det fremkommer vider at "frostskade overfladisk" ikke kunne utelukkes, men at det ut i fra beskrevet klinikk muligens kunne være karpaltunnelsyndrom.

Forsikrede ble delvis sykmeldt fra 10 november-21 november.

I legenotat fra militær legenemnd 29 november fremgår at forsikrede ble nedskrevet til feltudyktig:

grunnet symptomer tilsvarende Raynauds fenomen. Soldaten er informert om tilstanden og behovet for å forhindre både anfall og progresjon. -Primært blir dette å unngå å fryse på fingre og tær. Tjenesten må tilpasses, evt må soldaten omplasseres for å unngå varig eller dypere frostskade.

Nav godkjente i vedtak 30 november kuldeskade i begge hender 9 november som yrkesskade etter folketrygdloven (ftrl.) § 13-3.

Nav godkjente i vedtak 12 april året etter kuldeskade i begge føtter 25 oktober som yrkesskade etter ftrl. § 13-3.

I journalnotat fra sanitetskontoret 25 april året etter hendelsene fremkommer "reynauds fenomen - både fringre og tær", samt at forsikrede brukte votter/ ullsokker ved behov for å unngå "kjente triggerfaktorer".

I poliklinisk notat 17 mnd. etter hendelsene fremgår:

Pasient som er henvist med spørsmål om Raynauds fenomen. Kommer i dag for en utredning av sirkulasjonen.

Hun forteller at hun etter en militørøvelse i (...), der hun var utsatt for mye kulde, nå er plaget med iskalde ben. Hun kan ved temperaturforandringer få helt hvite og deretter blålige tær. Kjenner på nummenhet. Kan vare opptil to timer, også får hun tilbakegang ved oppvarming. Kan kjenne på liknende symptomer i hendene, bare mye mildere. Hun måtte bli omplassert i militære til kontorjobb inne. Hennes problemer hemmer henne i det daglige, da hun ikke kan være utendørs ved lave temperaturer. Er i utgangspunktet en aktiv jente, og hun har ikke hatt noen av disse problemene for hun fikk forfrysning i militære. Står nå foran en søknadsprosess til videre studier, og føler dette begrenser henne for hva hun kan søke på for framtidig yrkesvalg. (...) Dr. (X) støtter fastlegens diagnose på Raynauds fenomen etter forfrysning. (...) Ikke behov for videre utredning eller oppfølging hos oss per nå. (...)

I skademelding del 1 til foretaket, signert av forsikrede nesten to år etter hendelsene, opplyste hun at skaden inntraff 25 oktober under øvelse i militæret, og at det var både føttene og hendene som var skadet. Skademeldingens del 2 fra arbeidsgiver var ikke utfylt.

Foretaket avsto krav om yrkesskadeerstatning, med henvisning til at forsikrede ikke var utsatt for en arbeidsulykke etter definisjonen i yfl. § 11.

Det fremgår av legeattest 11.7.24 at forsikredes bestefar "ikke har Raynauds fenomen".

Nav innvilget forsikredes søknad om menerstatning i vedtak 15.7.24, hvor det fremgår:

(...)

Dette er en sak som vurderes etter folketrygdlovens § 13-8, der militærpersonell er yrkesskadedekket for'

enhver skade eller sykdom som oppstår under militærtjenesten. Ved gjennomgang av sakens dokumenter sees at det foreligger fastlegejournaler tilbake til 2016, der det ikke er nevnt noe om tilsvarende plager tidligere. Plagene anses dermed å ha oppstått under militærtjenesten, og noen vurdering av konkret årsaksforhold for øvrig er da ikke nødvendig. (...)

Foretaket innvilget engangserstatning til forsikrede under vernepliktsordningen etter forsvarslovens § 33, på grunnlag av Navs vedtak om menerstatning.

I vedtak 15.7.24 ga Nav tilleggsgodkjennelse av yrkesskade "RAYNAUDS SYNDROM I HENDER OG FØTTER" etter skadehendelse den 25 oktober, jf. ftrl. § 13-8.

Forsikrede har oversendt flere skjema for risikovurderinger, som illustrerer risiko og sannsynlighet for frostskade ved diverse øvelser og aktiviteter. Det er videre oversendt øvelsesbeskrivelser, dreiebok og timeplan for øvelser.

Forsikrede har i det vesentlige anført at frostskadene må anses som yrkesskader etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 bokstav a. Det foreligger en arbeidsulykke som definert i bestemmelsens andre setning om konkret tidsbegrenset ytre hendelse som medfører en usedvanlig påkjenning eller belastning. Frostskadene på hender og føtter oppstod etter øvelser henholdsvis 25-28 oktober og 22-26 november. Operasjoner i kaldt vær innebærer fare for hypotermi og frostskader. Hypotermi er også en fare ved "Kaldt være kombinert med ukorrekt påkledning, våte klær, stillestående aktivitet, mangel på erfaring".

I første øvelse overnattet forsikrede i telt med multifuel ovn, og oppholdt seg utendørs stort sett fra klokken 7-8 til klokken 21-23. Det var mye øving på krigssituasjoner ute i snøen, som blant annet innebar at forsikrede tidvis måtte ha hele kroppen nedi snøen. Forsikrede brukte fotposser med innlagt liggeunderlag når hun marsjet eller stod lenge i ro, og kledde seg med alle tilgjengelige varmeplagg under vaktpost på natten i sterk motvind. Hun frøs mest på natten og de første symptomene kom dagen etter den første øvelsen var ferdig. Forsikrede var da kald og hvit/blå på fingrene, og fulgte alle råd hun fikk fra sykestuen. Foretaket har ikke konkretisert hva forsikrede eventuelt kunne og burde ha gjort annerledes.

Under den andre øvelsen i november, var forsikrede ute hele dagen, og etter det hun husker var gjennomsnittstemperaturen da på rundt 20 minusgrader. Forsikrede merket her at hun flere ganger ble hvit på føttene og mistet blodtilførselen, blant annet under skyteøvelser. Forsikrede ble i disse situasjonene plassert inne i bil eller varmestue. Hun benyttet sokker hver kveld eller når føttene ble fuktig, og brukte liggeunderlag i fotposene for å isolere mer varme. Under øvelsen ble det også gjennomført beretløp, som innebar at forsikrede måtte gå ut av teltet på natten og begynne å fylle magasiner. Forsikrede stod deretter oppstilt i ro i minst en time før avgang. Hun var også her særdeles kald og mistet blodtilførselen. Hun ble tatt med inn i varmestue og gitt hud mot hud-oppvarming av føttene. I fortsettelsen ble forsikrede fulgt opp av lege på grunn av hyppige anfall av kalde og hvite føtter, på tross av at hun oppholdt seg innendørs med gode klær.

Forsikredes beskrivelser underbygges av de medisinske dokumentene i saken. Både fastlege og spesialist anser henne for å ha fått Raynauds fenomen etter forfrysning. Det er ingen i forsikredes familie som har denne tilstanden. Basert på forsikredes redegjørelse og opplysning i journalnotat av 29 oktober om at hun under øvelsen "frosset til og fra på fingrene og i ansiktet" fremstår det også mest sannsynlig at skaden inntraff i løpet av begrenset tid, og at påkjenningen deretter fortsatte etter at skaden var skjedd. Hennes referanse til nattlig vaktpost og forberedelse til beretløpet som spesielt kalde underbygger dette. Nav har også gitt tilleggsgodkjennelse for Raynauds syndrom som yrkesskade.

Forsikrede ble under øvelsene eksponert for særlig sterk kulde, spesielt under vaktpost på nattestid og i forbindelse med beretløpet. I tillegg ble gjennomført en rekke risikoreduserende tiltak under begge øvelser både av forsvaret og fra forsikrede selv. Forsikrede kunne ikke ha kledd seg bedre eller gjort andre tiltak for å beholde varmen utover det som ble gjort, da dette var utenfor hennes kontroll. Det var heller ingen mulighet å unngå den påkjenningen værforholdene innebar, ettersom symptomdebut var første dag etter øvelse. Ved vurderingen av forsikrede sine handlingsalternativer, må det også tas i betraktning det betydelige elementet av press, herunder til å adlyde ordre og gjennomføre de oppgaver som tildeles, som naturlig ligger på alle personer som avlegger førstegangstjeneste. Slike forhold er vektlagt i praksis fra FinKN, eksempelvis FinKN-2009-003, FSN-6810 og FSN-6757. FinKN 2023-637 og FinKN 2023-529 gjaldt andre vær og vindforhold, og mangler derfor overføringsverdi til nærværende sak. Det er ikke et absolutt vilkår at kulden har kommet "plutselig", jf. også FSN-6757.

Forsikrede har subsidiært anført at frostskadene må anses som yrkesskader etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 bokstav c. Forsikrede sin situasjon skiller seg fra faktum i HR-2011-556-A, ved at forsikrede ikke hadde den samme frihet med hensyn til hvordan de enkelte arbeidsoppgavene skulle løses, og at øvelsen dermed må anses som en "arbeidsprosess" i lovens forstand. I den forbindelse vises til beskrivelsen av de to øvelsene.

Foretaket må dekke advokatutgiftene dersom forsikrede gis medhold i klagen.

Forsikringsforetaket har i det vesentlige anført at frostskadene ikke kan anses som yrkesskader etter yfl. § 11 bokstav a eller c.

Når det gjelder det avdempede ulykkesbegrepet i yfl. § 11 bokstav a, tar forsikrede selv utgangspunkt i at den meldte frostskaden på hender og føtter har inntruffet etter øvelser henholdsvis 25.10.-28.10. og 22.11.-26.11.. Påvirkning utover et døgn eller et skift er uansett ikke er omfattet av det avdempende ulykkesbegrepet, herunder kravet til at det må være "konkret tidsbegrenset", jf. rundskriv fra Nav samt praksis.

Foretaket er ikke uenig i at det er risiko forbundet med deltagelse i vinterøvelser i regi av Forsvaret, men forsikrede har ikke lagt frem opplysninger som tilsier at det inntrufne har vært en usedvanlig påkjenning eller belastning som ligger utover det som er forventet under gjennomføringen av de beskrevne øvelser som vernepliktig soldat, herunder at kulden kan karakteriseres som "særlig sterk eller overraskende", herunder med rask endring i temperaturer, vær eller vindforhold. Omfanget av forberedelse, forebyggelse og individuelle tilpasninger i denne saken peker på at risikomomenter har vært både kjent og håndtert.

Det kan ikke legges til grunn at forsikrede var eksponert for særlig sterk kulde under øvelsene, spesielt under vaktpost på nattestid og i forbindelse med beretløpet, basert på dokumentasjonen som foreligger.

Når det gjelder yfl. § 11 c om skadelig arbeidsprosess, er denne bestemmelsen snever og benyttes bare der forholdet er nært det som omfattes under bokstav a. Foretaket vurderer at det ikke er tilfellet her. Videre kan en naturlig språklig forståelse av ordlyden skadelig arbeidsprosess ikke nødvendigvis føre til at kuldeskade er omfattet.

Foretaket har tatt forbehold om årsakssammenheng, da dette ikke er tilstrekkelig avklart.

Foretaket er ikke bundet av Nav sin vurdering under yrkesskadeforsikringen. Nav sitt grunnlag for godkjenning er uansett folketrygdlovens § 13-8, som er en 24-timers dekning for skade og sykdom som oppstår under avtjening av førstegangstjeneste/militær tjeneste, og som ikke er videreført under yrkesskadeforsikringen. Nav har videre godkjent raynauds syndrom i hender og føtter.

Raynauds syndrom som lidelse i seg selv hører ikke inn under yrkesskadeforsikringen i motsetning til visse kuldeskader med eventuelle følgelidelser. Etter folketrygdlovens § 13-8 kan imidlertid også lidelser som er oppstått under tjenesten være omfattet der, herunder gi rett til menerstatning.

Finansklagenemnda Persons begrunnelse

Saken gjelder om forsikredes frostskader kan anses som yrkesskader etter yfl. § 11 bokstav a eller c.

Nemnda ser først på om forsikredes frost/kuldeskade kan anses som yrkesskade etter yfl. § 11 bokstav a. Nemnda forstår det slik at partene er enige om at det er det avdempede ulykkesbegrepet i § 11 bokstav a som er aktuelt for vurdering i nærværende sak.

Begrepet arbeidsulykke i yfl. § 11 første ledd bokstav a skal forstås på samme måte som i folketrygdloven § 13-3, jf. Ot.prp.nr. 44 (1988–1989) s. 89. I § 13-3 annet ledd defineres to ulike kategorier arbeidsulykker; det markerte ulykkesbegrep (en plutselig eller uventet ytre hending) og det avdempede ulykkesbegrep (en konkret tidsbegrenset ytre hending som medførte en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommendes arbeid). I denne saken er det spørsmål om det foreligger en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er vanlig for en vernepliktig soldat.

Nemnda har flere ganger vurdert om frostskader oppstått under militærøvelse er å anse som en arbeidsulykke, jf. blant annet FinKN 2023-637, FinKN-2010-144 og FinKN-2009-003. I nemndspraksis er det tatt utgangspunkt i Rikstrygdeverkets rundskriv om forholdet til ftrl. § 13-3, der det heter at forfrysninger omfattes av det avdempede ulykkesbegrepet i yfl. § 11 første ledd bokstav a, dersom kulden inntreffer plutselig og er særlig sterk. Videre har nemnda også lagt vekt på om forsikrede har hatt tilstrekkelig kontroll over situasjonen selv og hvilke muligheter vedkommende har hatt til å beskytte seg mot kulden.

Slik saken er opplyst for nemnda, er det ikke fremlagt værdata fra nærliggende værstasjoner om luftfuktigheten, temperatur eller vindstyrkeforholdet på det aktuelle stedet, som er egnet til å dokumentere at kulden inntraff plutselig og har vært særlig sterk under de aktuelle øvelsene.

Slik saken er opplyst for nemnda, foreligger ingen opplysninger om at forsikrede møtte motstand da hun sa ifra, eller ble forhindret fra å beskytte seg mot kulden med de tilgjengelige varmeplaggene. For nemnda fremstår det utfra den fremlagte dokumentasjonen som at det er tale om vanlige utfordringer under en vinterøvelse, og som at forsikrede ble fulgt godt opp både under og etter øvelsen, og hun fikk videre tilpassede arbeidsoppgaver og innetjeneste.

På bakgrunn av ovennevnte kan nemnda ikke se at forsikrede har sannsynliggjort i tilstrekkelig grad at kulden inntreffer plutselig og er særlig sterk. Øvelsene kan da ikke anses å ha utgjort en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er vanlig for en vernepliktig soldat. Frostskadene omfattes derfor ikke av det avdempede ulykkesbegrepet, og kan ikke anses som yrkesskader etter yfl. § 11 bokstav a.

Slik saken er opplyst for nemnda, finner nemnda at forsikredes frost/kuldeskade heller ikke kan anses som yrkesskade etter yfl. § 11 bokstav c.

I Rt-2008-1646 har Høyesterett fastslått at «På bakgrunn av forarbeidene til yrkesskadeforsikringsloven og disse to dommene kan det legges til grunn at § 11 første ledd bokstav c ikke er ment å ha et vidt anvendelsesområde. Bestemmelsen skal fungere som en sikkerhetsventil for tilfelle som ligger nær opp til hva som dekkes etter bokstav a eller b» (avsnitt 45). Slik saken er opplyst for nemnda, kan de aktuelle øvelsene ikke anses omfattet av den sikkerhetsventilen som "skadelig arbeidsprosess" etter yfl. § 11 første ledd bokstav c er ment å

omfatte.

Avgjørelsen er enstemmig.

Finansklagenemnda Persons konklusjon

Foretaket gis medhold.

Ved behandlingen deltok Birgitte Hagland (leder), Jon Einar Martinsen (bransjerepresentant), og Borgar Sandvik (forbrukerrepresentant).